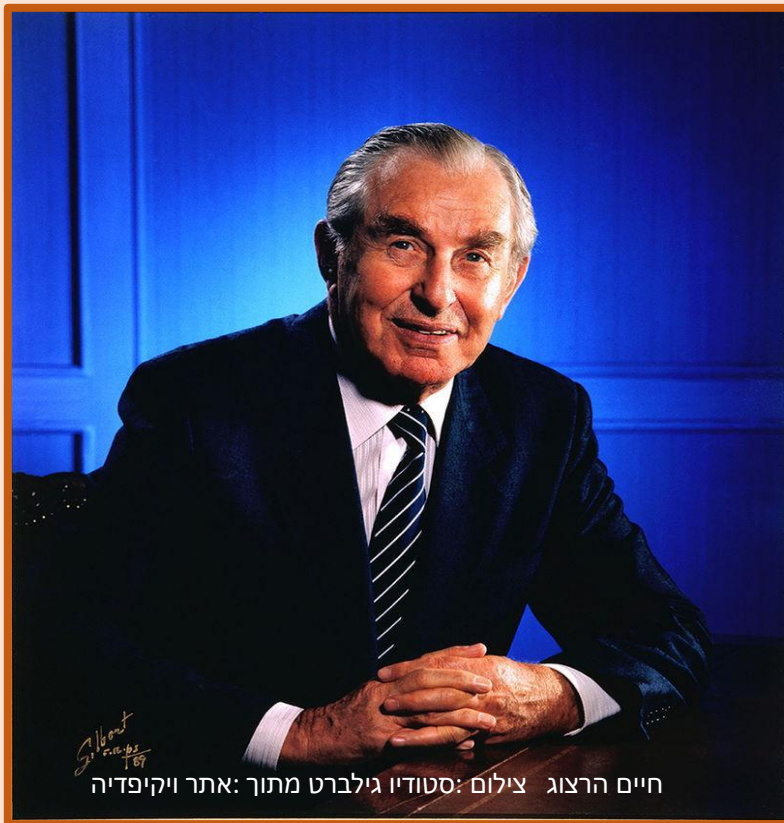

מתקומה לתנופה – בעקבות חייו של הנשיא השישי חיים הרצוג

מחוז : ירושלים

כתיבה : יואב הרמן

עיבוד ועריכה : זיוה בן ברוך, חדווה בן סיני ורונית בין

עריכה לשונית : אפרת חבה

"הערכים המוסריים וההיסטוריים של העם היהודי אינם זקוקים להגנה .

הם מדברים בעד עצמם . הם נתנו לאנושות הרבה מאד מגדולתה ונצחיותה"

(מתוך נאום שנשא חיים הרצוג ב 10.11.1975-בעצרת האו"ם)

רעיון מרכזי

נשיא המדינה חיים הרצוג שימש בתפקידים ציבוריים רבים במהלך חייו. רבים מהתפקידים מילא ביושבו בירושלים. הסיוור יתמקד בתחנות בחייו מאז שימש ראש אגף הביטחון בסוכנות היהודית והאחראי לקשרי החוץ שלה ועד שיא פועלו הציבורי כנשיא. בסיוור נתמקד באביו, הרב אייזיק הרצוג – שניהן כרב הראשי הראשון למדינת ישראל – ובהשפעתו המכרעת של האב על חייו של בנו, על פועלו ועל דרכו. חיים הרצוג התחיל את חייו כאיש ציבור במדינה קטנה שנלחמה על חייה וסיים את חייו הציבוריים כנשיא של מעצמה אזורית, של ארץ פורחת ושל מדינה משגשגת. במהלך הסיוור, נדגיש את התקדמות חייו כמייצגת את התפתחותה של מדינת ישראל ואת שגשוגה.

תיאור המסלול

המסלול מתחיל בהיכל שלמה (1), ברחוב קינג ג'ורג' 58. משם נמשיך אל רחבת בנייני הסוכנות היהודית (2) שברחוב קינג ג'ורג' 52. לאחר מכן, נגיע לבית כנסת "ישורון" (3) ברחוב קינג ג'ורג' 40. משם נפנה לכיוון רחביה, נלך ברחוב ארלוזורוב עד רחוב ז'בוטינסקי. ברחוב ז'בוטינסקי נצעד מערבה לכיוון בית הנשיא, (4) ברחוב הנשיא 3. נמשיך ללכת עד רחוב האר"י, ובו נחזור לרחוב עזה. נצעד בחורב עזה מערבה עד רחוב הרצוג. ברחוב הרב הרצוג 23, נמצא גן הפילבוקס (5), שם מסתיים המסלול.

פרטי מסלול

חבל ארץ: ירושלים

אורך המסלול: 3.5 ק"מ

נקודת התחלה: היכל שלמה

נקודת סיום: גן הפילבוקס (רחוב הרצוג 23)

עונה מומלצת: כל השנה, להוציא ימי חמסין וימי גשם

מגבלות: אין

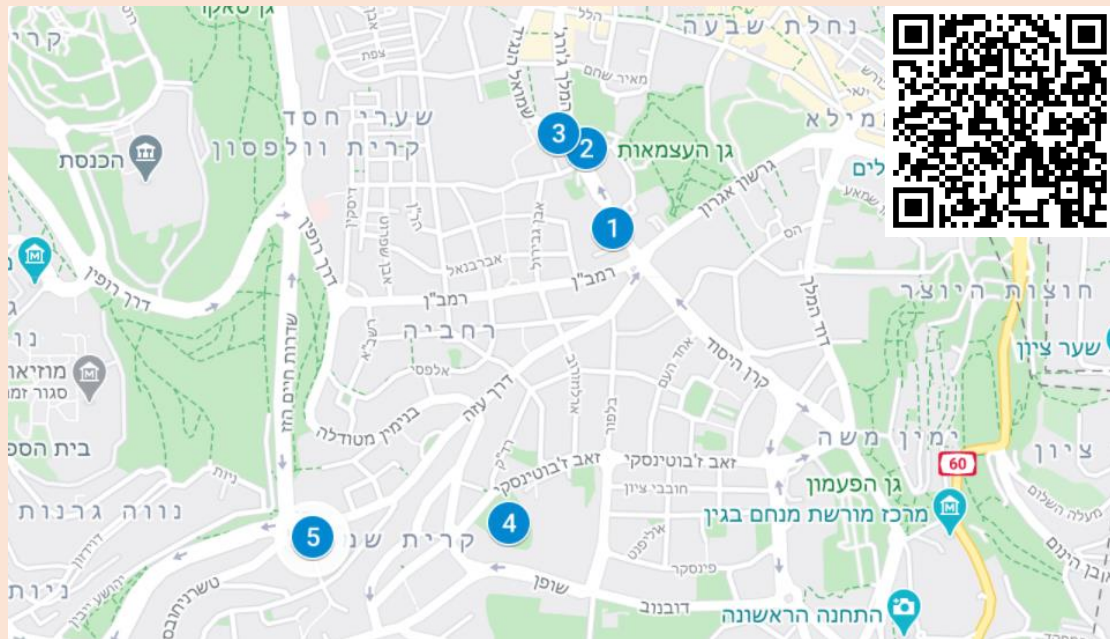
דרגת קושי: קלה-בינונית

נגישות: נגיש

ציוד נדרש: נעלי הליכה, כובע, מים

אתרים בתשלום: אין

מפת המסלול

פירוט האתרים שבמסלול

(1) היכל שלמה (הרבנות הראשית), רחוב קינג ג'ורג' 58

היכל שלמה נמצא בסמוך לבניין בית הכנסת הגדול. בעבר שימש המבנה ללשכות הרבנים הראשיים לישראל ומשכנם של בית הדין הרבני הגדול ומועצת הרבנות הראשית. כיום פועלת במקום שלוחה של המכללה האקדמית הרצוג לצד מוזיאון לאמנות יהודית ע"ש וולפסון, ובית הכנסת "רננים".

ייסוד הרבנות הראשית קדם להקמת המדינה ונעשה עוד בימי המנדט הבריטי על ארץ ישראל. מייסד הרבנות הראשית היה הרב אברהם יצחק הכהן קוק, והוא כיהן בתפקיד הרב הראשי לארץ ישראל עד פטירתו ב-1935. ממשיכו בתפקיד היה אביו של הנשיא חיים הרצוג, הרב יצחק אייזיק הרצוג. הרצוג כיהן גם הוא בתפקיד עד פטירתו. הוא מונה לרב ראשי קודם הקמת המדינה ונפטר לאחר הקמתה ומשום כך היה לרב הראשי הראשון למדינת ישראל. תפקידה המוכרים ביותר של הרבנות הם קיום חופה ונישואין ופיקוח על הכשרות ברחבי הארץ.

הרב ד"ר אייזיק הרצוג הציל אלפי ילדים יהודים ממנזרים באירופה בימים שלאחר מלחמת העולם השנייה. משפחתו של הנשיא הרצוג הייתה משפחה בעלת תודעה יהודית וציונית עמוקה. חייו של חיים הרצוג כמבוגר משקפים את נתיב התפתחותה של מדינת ישראל ממדינה צעירה וקטנה שנלחמת על חייה למדינה מבוססת, פורחת ומתקדמת.

חיים הרצוג נולד ב-1918 בעיר בלפסט (שבה כיהן אביו כרב ראשי). כשאביו הוכתר לרב הראשי של אירלנד, עברה המשפחה מבלפאסט לדבלין. אגב, לאחר המעבר, למד חיים הרצוג הצעיר אגרון והוכתר בתואר אלוף אירלנד באגרון לנוער (במשקל תרנגול).

בשנת 1935, בהיותו בן 17, עלה חיים הרצוג לארץ ישראל (אז, עוד לא מדינת ישראל) והתגייס להגנה. בשורותיה לחם להגנת היהודים במהלך המרד הערבי הגדול בשנים 1936-1938, בעיקר בירושלים. חלק מהרחובות שנלך בהם היום הם רחובות שבהם לחם.

ב-1938, יצא חיים הרצוג לאנגליה ללימודי משפטים (לימים יהיה אחד מבכירי המשפטים במדינת ישראל). ב-1942, במהלך מלחמת העולם השנייה, התגייס לצבא האנגלי ואף השתתף בפלישה הגדולה לנורמנדי כקצין בשירות המודיעין הבריטי. מתוקף תפקידו זה, השתתף בחקירתו של היינריך הימלר, מפקד האס-אס, לאחר המלחמה. ב-1947, שב הרצוג לישראל וקיבל על עצמו את תפקיד ראש אגף הביטחון במחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. אל מקום משכנה של הסוכנות היהודית פנינו מועדות.

(2) בנייני הסוכנות היהודית, רחוב קינג ג'ורג' 48

בנייני הסוכנות היהודית שברחוב קינג ג'ורג' שימשו מושבה של "הכנסת" של היישוב היהודי בארץ טרם הקמת המדינה. בבניינים אלו, שכנו חשבי המוסדות היהודיים בארץ ישראל, כגון: קרן הייסוד, מטה ההגנה בירושלים והקרן הקיימת לישראל. במבנה זה, נערכה ישיבת הממשלה הראשונה.

ב-1947, התמנה חיים הרצוג לראש אגף הביטחון במחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ובעצם לאחד מראשי ההנהגה הביטחונית של היישוב היהודי בזמנו. בתקופה זו, נקלע לאחד האירועים ההיסטוריים הקשים ביותר שידע היישוב היהודי במלחמת העצמאות – הפיגוע בבנייני הסוכנות היהודית. לפיגוע זה קדמו פיגועי תופת שאירעו בירושלים במהלך חודש מרס 1948 (פיצוץ בניין הפלסטיין פוסט ברחוב החבצלת ופיצוץ בנייני מגורים ברחוב בן יהודה). חיים הרצוג נפצע באורח קל מאוד בפיצוץ מאחר שלא שהה במשרדו שנהרס כליל. לעומת זאת, אשתו של הרצוג, שבה לבקרו בהפתעה, נפצעה פצעים קשים (מהם התאוששה בהמשך). עוד באותו יום, משום תפקידו כראש אגף הביטחון במחלקה המדינית, יצא הרצוג לפגישה עם קולונל נורווגי ששהה בארץ ישראל מטעם האו"ם כדי לשכנע אותו לתמוך בהקמת מדינה יהודית. הקולונל, בראותו את הרצוג מופיע לפניו בבגדיו המרופטים והספוגים בדמה של אשתו, אמר לו: איש לא יוכל לעצור בעד עם שכמותכם" (מתוך: "ירושלים, ירושלים", מאת דומיניק לאפייר ולארי קולינס, להלן בנספח 1).

לימים, התקדם הרצוג בסולם הדרגות הצה"לי והגיע לדרגת אלוף כראש אמ"ן. בדרגה זו השתחרר מצה"ל מעט לפני מלחמת ששת הימים. במלחמת ששת הימים עצמה, גויס הרצוג לתפקיד "המרגיע הלאומי". לאורך כל תקופת ההמתנה המתוחה שקדמה למלחמה ובימי המלחמה עצמה, קולו של הרצוג דיווח ברדיו לאזרחי ישראל על המצב בחזיתות השונות והביע ביטחון בכוחו של צה"ל ובכוחה של המדינה להדוף כל איום. ידועה במיוחד אמירתו מאותו תקופה: "אילו הוטל עליי לבחור הלילה בין האפשרות להיות טייס מצרי התוקף את תל אביב ובין האפשרות להיות אזרח בתל אביב – הייתי בוחר, מטעמים של ביטחוני האישי, באפשרות השנייה".

הרצוג נודע מאז כ"מרגיע הלאומי", שהצליח, בשעות קשות מאוד של המתנה ללחימה קשה ביותר, להוריד את מפלס החרדה הלאומי. שידורי הרדיו שלו נחשבו מוצלחים עד כדי כך שלאחר המלחמה

הם יצאו כתקליטון, שהיה לרב מכר! במהלך מלחמת יום כיפור, גויס הרצוג מחדש לתפקיד זה בשל יכולתו להרגיע. בשנת 1975, נתבקש לכהן כשגריר ישראל באו"ם. נאום אחד שלו בעצרת האו"ם הביא לו תהילת עולם היסטורית. שורשי נאום זה נעוצים בבית הכנסת "ישורון", לשם נלך עכשיו.

(3) בית כנסת ישורון, רחוב קינג ג'ורג' 40

מומלץ לקרוא את התפילה לשלום המדינה (בנספח 2), שחיבר הרב אייזיק הרצוג, כשמגיעים לבית הכנסת. בית כנסת "ישורון" היה בית הכנסת בו נהג להתפלל אביו של חיים הרצוג, הרב אייזיק הרצוג – הרב הראשי לארץ ישראל בזמן המנדט הבריטי ולאחר הקמת המדינה. את התפילה לשלום המדינה, חיבר הרב הרצוג בבית כנסת זה בהיותו רב ראשי לישראל. חיים הרצוג עצמו התפלל גם כן בבית כנסת זה. אם מרשים להיכנס, אפשר לראות את המקום השמור לנשיא המדינה לא רחוק מארון הקודש.

אחד האירועים המפורסמים בכהונתו של הרב הרצוג התרחש בבית כנסת זה. אותו אירוע השפיע מאוד על בנו והיה השורש לנאום החשוב בחייו שנאם באו"ם שנים לאחר מכן. הרב הרצוג התבקש אז להתייחס לחוקי הספר הלבן, שהמנדט הבריטי פרסם בארץ ישראל באותה עת. הרב, שכמובן התנגד לחוקי הספר הלבן – להגבלת העלייה ולאיסור על רכישת קרקעות – דיבר נגד חוקי הספר הלבן ובסוף דבריו קרע את החוקים בבית הכנסת באומרו שאין הם בשבילו ולא כלום, סתם פיסת נייר.

שנים לאחר מכן, כיהן הרצוג כשגריר ישראל באו"ם. באותן שנים (ולא רק בהן) סבלה מדינת ישראל מגינויים רבים באו"ם. הגינויים הגיעו לשיאם בהחלטה של האו"ם המשווה בין ציונות לגזענות. חיים הרצוג, כשגריר ישראל באו"ם, לא עמד מנגד. הוא החליט לשאת נאום קשה נגד ההצבעה. בנאומו, הזהיר את הנוכחים בעצרת האו"ם מפני שקרים וסילופים שעושים את בניין האו"ם למקום ריק מתוכן. שיאו של הנאום היה בסופו, אז שחזר הרצוג את פעולתו של אביו וקרע את נייר ההחלטה כשהוא אומר: "בעבורנו (החלטה זו) היא רק פיסת נייר – ואנו נתייחס אליה ככזו" (קטע מן הנאום מופיע בנספח 3).

לימים, כלל צוות היסטוריונים בריטים את נאומו זה של הרצוג ברשימת 50 הנאומים הגדולים בהיסטוריה, לצד נאומים של מרטין לותר קינג, של וינסטון צ'רצ'יל ושל נלסון מנדלה.

(4) בית הנשיא, רחוב הנשיא 3

חיים הרצוג התמנה לנשיא ב-1983 וכיהן בתפקיד במשך עשר שנים. תקופת כהונתו הייתה תקופה של תזזית פוליטית. חיים הרצוג הפעיל את השפעתו כנשיא כדי לאפשר ממשלת אחדות לאחר הבחירות של 1984. זו הייתה הפעם הראשונה שנחתמו הסכמי רוטציה על ראשות השלטון בישראל.

בתקופת נשיאותו העניק הרצוג שתי חנינות משמעותיות ביותר, ויהיו שיגידו: שנויות במחלוקת ביותר (זכות הענקת חנינה היא מהסמכויות החשובות ביותר של הנשיא). הרקע לשתי החנינות האלו היה עסקת ג'יבריל, שהתגבשה בשנת 1985. לפי עסקה זו, שוחררו 1,150 מחבלים (אסירים ועצירים

ביטחוניים) שהיו כלואים בישראל בתמורה לשחרורם של שלושה חיילי צה"ל ששבה ארגונו של אחמד ג'יבריל בלבנון. העסקה עוררה פולמוס חריף ביותר במדינת ישראל באותם ימים.

החנינה הראשונה ניתנה ללוחמים שהיו מעורבים בפרשת קו 300 (לראשונה, ניתנה חנינה עוד לפני הגשת כתב אישום). הלוחמים הואשמו שהרגו מחבלים שנכנעו כבר (מילים אחרות: הואשמו בהרג שבויים). לציבור נמסר שכל המחבלים נהרגו בזמן ההשתלטות על האוטובוס.

אחרי שנודע שלוחמי השב"כ הרגו שניים מארבעה מחבלים שנכנעו, ביקשו להעמיד את לוחמי השב"כ לדין. כאמור, חיים הרצוג, בשבתו כנשיא, חנן את כל המעורבים בפרשה עוד לפני שהוגשו כתבי אישום.

חנינה נוספת, משמעותית ושנויה במחלוקת אף היא, הייתה חנינה שהעניק לכמה מחברי המחתרת היהודית. המחתרת הוקמה במטרה לפגוע באנשי ציבור ערבים כנקמה על פיגועים נגד יהודים. השב"כ תפס את חברי המחתרת, וכל המעורבים הורשעו ונשלחו לתקופות מאסר שונות. הרצוג קצב חלק מן העונשים וחנן חלק מן המורשעים.

מכאן נמשיך לתחנה האחרונה בסיום, לגן הפילבוקס שברחוב הרצוג 23.

(5) גן הפילבוקס, צומת עמק המצלבה, רחוב הרצוג 23

עמק המצלבה הוא עמק בירושלים הנמצא בין השכונות רחביה וגבעת רם. העמק נקרא על שם מנזר המצלבה שבו. אנו נמצאים כרגע ברחוב הרצוג. מולנו גינה קטנה ובה לוח זיכרון לזכרה של אסתר הרצוג – אימו של חיים הרצוג, נשיאנו השישי.

סיפורו של חיים הרצוג הוא סיפורה של ירושלים וסיפורה של מדינה. אדם, עיר ומדינה שצמחו והתפתחו עם הזמן. הרצוג היה מלוחם הגנה בתקופת המרד הערבי הגדול לחייל בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה (וחבר בצוות החוקרים של הימלר). הוא עלה לארץ שנית למלא תפקיד בכיר בסוכנות היהודית ועזב את תפקידו זה כדי להצטרף לכוח הלוחם על פתיחת הציר לירושלים. אחר כך היה למשפטן (מהמבריקים שידעה המדינה) ולדיפלומט (מהמזהירים שידעה המדינה), לחבר כנסת, לאיש ציבור ולבסוף – לנשיא המדינה. חיים הרצוג היה מאדם מן השורה לנשיא מדינה, ירושלים הייתה מעיר קטנה ועלובה לבירה ששמה נישא בעולם כולו, מדינת ישראל צמחה להיות מדינה מובילה בתחומים רבים. זהו סיפור על עיר, על מדינה, על אדם. סיפור של תקומה שהחלה ב-1948 ונמשכה בתנופה בעשרות השנים שחלפו מאז. סיפור של עם.

טבלת פעילות – מהלך יום השדה

מקום פעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	הערות	זמן	ציוד מיוחד
רחבת היכל שלמה (1)	רקע לדמותו של חיים הרצוג – משפחתו, ילדותו ונעוריו.	הדרכה פרונטלית. אפשר לשלב כרטיסיות מידע או כרטיסיות טריוויה על דמותו לפי המפורט במערך.	אחרי ארוחת בוקר.	40 דק' כולל ארוחת בוקר	ללא
רחבת בנייני הסוכנות היהודית (2)	מלחמת העצמאות והפיגוע בבנייני הסוכנות, שבו נפצע הרצוג	קריאת טקסט מ"ירושלים, ירושלים" – מצורף בנספח 1.	משימת אתגר: ביצוע ריקוד הורה ברחבה שבה רקדו תושבי ירושלים בליל כ"ט בנובמבר.	20 דק'	נספח 1
בית כנסת ישורון (3)	הנאום באו"ם: הרצוג נזף בחברי או"ם על ההחלטה המשווה בין ציונות לגזענות.	הדרכה פרונטלית של מורה או של מש"צ המשלבת הצגה של מש"צ המשחק את הרצוג ב"נאום חייו".	מומלץ להיכנס לבית הכנסת ולחפש את מקום מושבו של נשיא המדינה.	20 דק'	אפשר לשלב את התפילה לשלום המדינה, נספח 2 נספח 3
בית הנשיא (4)	שנות נשיאותו, מעשים משמעותיים שעשה כנשיא	הדרכה והזמנה לדיון בנוגע להחלטות שנויות במחלוקת שקיבל הנשיא הרצוג בזמנו. האם לדעתכם עשה נכון? בצדק? בחוכמה? (שימו לב, אלו שלוש שאלות שונות.)	יש לתאם ביקור בבית הנשיא	30 דק'	.
הפילבוקס שברחוב הרצוג (5)	משמעות האתר והפיתוח שנעשה באזור	התייחסות לאתר ולפיתוח האזור מאז 1948 ועד היום, בהקבלה למהלך חייו של הרצוג ולתפקידים שמילא (המשקפים את התפתחות המדינה). סיכום יום	שאלה לדיון: האם נכון לחון יהודים הנאשמים בטרור על רקע עסקת שחרור אסירים ערבים? (אפשר להתייחס לעסקת ג'יבריל ולעסקת שליט) או שיש לחון מורשעים רק ביחס לפשעם ולמידת החרטה שהביעו, בלי להתייחס להתפתחויות שאין להן קשר ישיר לפשעים שבוצעו.	30 דק'	נספח 4 אפשר לחצות את הכביש ולקרוא את הכתוב על האנדרטה לזכר אימו של חיים הרצוג.

נספח 1

(מתוך: "ירושלים, ירושלים" דומיניק לאפייר ולארי קולינס, הוצאת שוקן, ירושלים, 1998)

אורה הרצוג בחליפת הפלאנל שקנתה בזמנו לקראת כלולותיה... היום הזדמנה לה אחת משעות הכושר ללבוש אותה. היא ובעלה (חיים הרצוג) עמדו לקחת את הקולונל הנורווגי שהגיע לירושלים יחד עם פאבלו דה אזקאראטה מן האו"ם לארוחת צהריים... הסוכנות הייתה להוטה להשיג את תמיכתו של הגוף הבינלאומי.

חיים הרצוג נתמנה על הקשר הנורווגי...

ביוזמתה שלה החליטה אשתו להקדים לצאת לפגישתה עם בעלה לעת הצהריים במשרדו שבסוכנות היהודית...

כמו בפצצה שלו ברחוב בן יהודה, ביקש אל-כותוב להגביר את כוח הנפץ של הפצצה שלו... כתום מלאכתו פנה אתל-כותוב אל אנטון דאוד, הנהג של הקונסוליה האמריקאית. "זה מוכן", אמר. "היכנס!"

מגמת פניו של דאוד הייתה הבניין היהודי הנשמר ביותר בירושלים, מרכז "ההגנה" והתנועה הציונית, אותו בניין שאליו נשאה אורה הרצוג פעמיה דקות אחדות קודם לכן – בניין הסוכנות היהודית...

חצר הבניין הייתה מוקפת גדר פלדה בגובה שלושה מטרים. המבקרים עברו ניפוי וחיפוש בטרם יורשו להיכנס. מחלקה של אנשי "הגנה" שמרה על הבניין ללא הפסק. אע"פ כן עתיד היה עכשיו ערבי מבית לחם להסיע אל לב המגרש של הסוכנות רבע טונה T.N.T לעיניהם של אותם שומרי "ההגנה"...

באין מפריע נכנס דאוד במכונית הקונסוליה האמריקאית לתוך חצר הסוכנות וחנה ממש ליד מפקדת ה"הגנה". אמר לשומר שהוא ניגש לבית הקפה הסמוך לקנות סיגריות, ונעלם.

משנעלם, שם שומר ערני את ליבו למכונית החונה ליד מפקדת ה"הגנה". הוא נכנס לתוכה, שחרר את בלם היד והסיע אותה מסביב לחצר, למקום אחר, ממש מתחת לחלון משרדו של חיים הרצוג...

מעשה זה עלה לשומר בחייו, אך מסתבר שהציל את חייהם של דוד שאלתיאל ורוב פקודיו. שלושה עשר איש, כולם מן האגף המזרחי של בניין הסוכנות, נהרגו בהתפוצצות.

הודות לצירוף מקרים יוצא מגדר הרגיל ניצלו חייו של האיש שהיה צריך להיות ראשון הקורבנות – חיים הרצוג.

ברגע שהחל השומר להסיע את המכונית הממולכדת בכיוון חלון משרדו, קם הרצוג ללכת אל השירותים. הואיל ונפגע קלות בהתפוצצות, החל לפלס לו דרך מחדר לחדר כדי לעזור לנפגעים. כשנכנס לחדרו החל הרצוג לרעוד. הוא הכיר את חצאית הפלאנל האפורה... "אל אלוהים" לחש. "מה את עושה כאן?"

לא בא כל מענה מגופה חסר ההכרה של רעייתו. ברוך התכופף אליה ומחה קצת מן הדם שהכתים את פניה היפים. בעדינות ככל אשר יכול השחיל זרועותיו מתחת לגופה ונשא אותה במדרגות למטה אל האמבולנס.

כעבור שעותיים וחצי, בשעה אחת בדיוק, כפי שהבטיח, בא חיים הרצוג למשרדי האו"ם לקחת את הקולונל הנורווגי לארוחת צהריים. הוא התנצל על העדרה של אשתו הפצועה וביקש סליחה על מראהו המרושל. אחר יצאו לאסוף לארוחה את ראובן שילוח, מפקידה הבכירים של הסוכנות שנפגע גם כן בפיגוע...

עלינו לשכנע את האנשים האלה שאנו מסוגלים לנהל את האומה שלנו כשיסתלקו הבריטים, חשב הרצוג. וכך לא הזכירו אפילו פעם אחת כל עת הסעודה את האסון שהיה קרוב מאד לקפד את חיי שניהם אותו בוקר.

תחת זאת דיברו שעה שלמה על חלומותיהם למדינה החדשה שאותה יבנו בארץ ישראל...

בהקשיב הנורווגי לשני האנשים האמיצים הללו, המעלימים דעתם מהווה אכזר ומתכננים עתיד אחר, עלו דמעות בעיניו.

"אל אלוהים", לחש. "איש לא יעצור בעם כשלכם".

נספח 2 – תפילה לשלום המדינה (הרב אייזיק הרצוג)

אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם, צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ,
בָּרַךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, רֹאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתָנוּ.
הֲגוּ עָלֶיהָ בְּאַבְרַת חֶסֶדְךָ, וּפְרֹשׁ עָלֶיהָ סֶכֶת שְׁלוֹמְךָ,
וּשְׁלַח אוֹרְךָ וְאַמְתָּךְ לְרֹאשֶׁיהָ, שָׁרֶיהָ וְיוֹעֲצֶיהָ,
וְתִקְנֵם בְּעֶצֶה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ.
חִזֵּק אֶת יְדֵי מְגִי אֶרֶץ קִדְשֵׁנוּ,
וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה וְעֻטָּרַת נֶצַח וְתַעֲטָרֵם,
וְנִתֵּן שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ, וְשִׁמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ.

וְאֵת אֲחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
פָּקֵד נָא בְּכָל אֲרָצוֹת פְּזוּרֵיהֶם,
וְתוֹלִיכֵם מִהֲרָה קוֹמָמִיוֹת לְצִיּוֹן עִירְךָ
וְלִירוּשָׁלַיִם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ,
כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ (דברים ל, ד—ו):
"אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם,
מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ.
וְהִבְיָאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ,
וְהִיטִבְךָ וְהִרְבֶּךָ מְאֹד בְּאֶבְרַתְךָ."

וּמַל יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבִּי זָרְעָה,
לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ,
לְמַעַן חַיֶּיךָ."
וַיַּחַד לִבְבֵּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ,
וּלְשֹׁמֵר אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ,
וּשְׁלַח לָנוּ מְהֵרָה בְּנֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקָה,
לְפָדוֹת מַחְבֵּי קֶץ וְשׁוֹעֲתֶךָ.
הוֹפֵעַ בְּהִדָּר גָּאוֹן עֲזָךְ
עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תִּבְלֵי אֶרֶץךָ,
וַיֹּאמֶר כָּל אִשָּׁר נִשְׁמָה בְּאַפּוֹ:
"יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְלֶךְ,
וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה!"
אָמֵן סָלָה.

נספח 3 – מתוך נאום הרצוג באו"ם בנובמבר 1975

שני פסוקים לפני פסוק זה, הכריז ישעיהו הנביא: "והיה באחרית הימים [...] כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיהו ב, ב-ג).
כשאני ניצב על הדוכן הזה אני נזכר ברגעים הגדולים של ההיסטוריה היהודית. בעמדי כאן מולכם [אני יודע] ששוב נותרתם במיעוט ואתם עלולים להיות קרבנות של שנאה, בערות ורשע. אני זוכר את הרגעים הגדולים האלה. אני נזכר בגדולתה של האומה שלכבוד הוא לי לייצגה בפורום הזה. אני חושב ברגע זה על העם היהודי באשר הוא, בכל רחבי העולם, בין אם בחירות ובין אם בעבדות, שתפילותיו ומחשבותיו נשואות לעברי ברגע זה.
אינני עומד כאן כמתחנן. הצביעו כפי שמורה לכם מצפונכם המוסרי. הנושא העומד על הפרק אינו ישראל או הציונות. הנושא העומד על הפרק הוא המשך קיומו של הארגון הזה שקואליציה של רודנות וגזענות דרדרה את אמינותו לשפל המדרגה.
לנו, בני העם היהודי, זה רק אירוע חולף בהיסטוריה עשירה ורכת אירועים. אנו שמים את מבטחנו בהשגחה העליונה, באמונתנו ובדברים שאנחנו מאמינים בהם, במסורת שלנו, שהתקדשה עם הזמן, בחתירתנו לקדמה חברתית ולערכים חברתיים, ולבני עמנו באשר הם. בעינינו, בני העם היהודי, להחלטה הזאת המבוססת על שנאה, זיוף ויהירות, אין כל ערך מוסרי או משפטי. בעינינו, בני העם היהודי, זו אינה אלא פיסת נייר, וכך גם נתייחס אליה.*

נספח 4

פילבוקס

הפילבוקס שנמצא כאן הוא חלק מעמדות פילבוקס שהוקמו על צירי דרך ראשיים בירושלים להגנה ולשליטה. צורת העמדות היא גליל. משום הדמיון לקופסת גולות, שנקראה פיל בוקס, הן זכו לשם זה. העמדות היו בנויות גליל בטון עבה ובראשו כיפה, גובהן היה חמישה מטרים והקוטר שלושה-ארבעה מטרים.

ש. למה יש כאן פילבוקס, עמדת שמירה מימי המנדט?

ת. גבול העיר ירושלים היה כאן עד 1948. הפילבוקס מזכיר לנו עד כמה הייתה ירושלים קטנה אז. כמה הייתה העיר אחרת.